

14.9.2022

EOAK/3386/2022

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

RUOAN MÄÄRÄ JA LAATU SEKÄ MAHDOLLISUUS OSTOSTEN TEKEMISEEN LAITOSMYYMÄLÄSTÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli ruoan laatua ja määrää Hämeenlinnan Vankisairaalassa. Kantelijan mielestä ruoka on huonoa ja sitä on erittäin vähän. Hänen mukaansa edes leipää ja margariinia ei ole saatavilla tarpeeksi ”täyttämään tyhjiötä”, vaan sekin on laskettu tarkoin henkilöä kohti. Erityisen huonoina hän piti kasvisruokia. Hän mainitsi erikseen, että viikonloppuisin on ”yksi ateria muutenkin vähemmän”.

Kantelija vaatii myös, että laitosmyymälässä tulisi voida asioida sairaalaantuloviikolla, muun muassa ruoan ostamiseksi. Hänen mukaansa tällä hetkellä joutuu odottamaan kahdeksan vuorokautta voimatta ostaa laitosmyymälästä muuta kuin tupakkaa ja puheaikaa.

2 PYYDETTY SELVITYS

Kantelun johdosta pyydettiin 22.6.2022 selvitystä ja lausuntoa Hämeenlinnan vankilalta ja Vankisairaalalta.

Selvitys- ja lausuntopyynnössä tuotiin esiin Vankisairaalan tarkastuksella 20.5.2022 kuultu sekä tiedusteltiin henkilökunnan havaintoja ja mahdollisia toimenpiteitä asiassa seuraavasti.

Tarkoitus on, että kumpikin taho ottaa oman henkilökuntansa havaintoihin perustuen kantaa kantelijan sinänsä varsin yksilöimättömään väitteeseen, että ruoan laatu on huono ja että ruoan määrä ei ole riittävä. Apulaisoikeusasiamies Pölösen tarkastaessa Vankisairaalaan 20.5.2022 tuli myös henkilökunnan kanssa keskusteltaessa esiin, että ruoan laadussa ja määrässä olisi toivomisen varaa. Onko tällaisia ongelmia havaittu? Jos on, pyydän kuvailemaan tilanteita tarkemmin.

Jos ruoan laatuun tai riittävyteen liittyviä puutteita on havaittu, onko asiassa ryhdytty joihinkin toimenpiteisiin? Millaisiin? Onko tilanne korjaantunut?

Onko Hämeenlinnan vankilan tai Vankisairaalan tiedossa, että ruokailun järjestämiseen liittyen olisi tehty asiakaspalautekysely tai muutoin pyritty selvittämään palvelun laatua, joko niiden itsensä tai Leijona Catering Oy:n toimesta.

Selvitys- ja lausuntopyynnössä pyydettiin ottamaan kantaa myös viikonlopun ruokailujen järjestämiseen seuraavasti.

Vankiloissa on tietävästi vakiintuneesti tarjottu viikonloppuisin vain yksi lämmin ateria, yhdistetty lounas-päivällinen. Näin on ilmeisesti myös Vankisairaalan osalta, kuten kantelijakin kirjoittaa. Tämä Rikosseuraamuslaitoksen noudattama käytäntö ei kuitenkaan vastaa sitä, kuinka potilaiden ruokailu yleensä sairaaloissa järjestetään.

Selvitys- ja lausuntopyynnössä pyydettiin selvittämään myös vastuusuhteita ruokahuollon järjestämisessä seuraavasti.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa oleva käsityksen mukaan Vankisairaalan, kuten vankiloidenkin, ruokahuolto on Rikosseuraamuslaitoksen tekemällä sopimuksella annettu Leijona Catering Oy:n hoidettavaksi. Pitääkö tämä paikkansa? Onko myös Vankiterveydenhuollon yksikkö tai Vankisairaala sopimusosapuoli? Pyydän selvittämään, millainen sopimusjärjestely ruokahuollon osalta on tehty. Mikä Rikosseuraamuslaitoksen yksikkö tarkemmin ottaen on Vankisairaalan osalta tehnyt sopimuksen Leijona Catering Oy:n kanssa? Pyydän toimittamaan sopimusasiakirjat, sikäli kuin ne ovat Hämeenlinnan vankilan tai Vankisairaalan käytettävissä ja mahdollisuuksien mukaan muutoinkin selostamaan tarkemmin sopimusjärjestelyä.

Laitosmyymälään pääsyn osalta selvitys- ja lausuntopyyntö kuului seuraavasti.

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen on jo päätöksessään 2.5.2022 (EOAK/7286/2021) ottanut kantaa Vankisairaalassa olevien vankien mahdollisuuteen asioida laitosmyymälässä. Tuossa asiassa kävi ilmi, että Vankisairaalaan lauantaina, sunnuntaina, maanantaina tai tiistaina saapuvalla vangilla ei laitosmyymälän tilausjärjestelyjen vuoksi ollut mahdollisuutta saada ostettua tavaroita viikon kuluessa Vankisairaalaan saapumisesta, mikä on vastoin vankeudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyä. Apulaisoikeusasiamies saattoi käsityksensä asiasta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymistä varten.

Koska apulaisoikeusasiamies on jo äskettäin esittänyt käsityksensä asiassa, kanteluun ei laitosmyymälää koskevin osin ole tarpeen antaa selvitystä muutoin, kuin ilmoittamalla, onko asiassa jo Hämeenlinnan vankilan tai Vankisairaalan tietojen mukaan ryhdytty toimenpiteisiin ja jos on, millaisiin.

3 RATKAISU

3.1 Ruokailu

3.1.1 Selvitykset ja tarkastushavainnot

Hämeenlinnan vankila lausui 22.8.2022 oman henkilökuntansa osalta ja myös sairaalan henkilökuntaa kuultuaan seuraavaa.

Hämeenlinnan vankilan osalta on saatu samankaltaisia havainnot ruuan laadun ja määrän vaihtelevuudesta kuin sairaalan henkilökunta on havainnut. Kumpaankin laitokseen tulee samasta paikasta ruoka ja tästä syystä Vankisairaalan ruokahuolto toteutetaan käytännössä samanlaisena kuin Hämeenlinnan vankilassa.

Tiedusteltu Vankiterveydenhuollon työntekijöiltä mielipidettä ruuan laadusta ja määrästä. Vankiterveydenhuollolta saadun lausuntojen mukaan ruuan laadussa on vaihtelevuutta ja määrä on välillä vähäinen. He tuovat esille sen, että ruokahuolto ei vastaa hoidollisesti Vankisairaalan tarpeita, esimerkiksi diabeetikoiden osalta. Vankiterveydenhuolto tuo esille myös hoidollisesta näkökulmasta huonoksi sen, että viikonloppuisin tai arkipyhinä ruokailuiden määrä on liian vähäinen.

Vankiterveydenhuollon edustajan vastaus [Hämeenlinnan vankilan selvityksen mukaan]:

”Ruokahuollon ammattilainen en ole, mutta ainakin ajoittain silmämääräisesti annoksen kokoa katsoessani väittäisin, että ruoka-annokset ovat pieniä. Salaattien / tuoreiden kasvien tai hedelmien osuus ruoasta on hyvin pieni. Alkuun jouduimme jatkuvasti reklamoimaan, kun ruoka-aineallergioista johtuvat ruokavaliot eivät toteutuneet. Tämä on hieman parantunut ajan saatossa.

Viikonloppuisin ruoka tulee vain kahdesti. Klo 8.30 aamiainen (pari karjalanpiirakkaa tai jogurtti/ puuro + muna. Klo 14.30 yhdistetty lounas + päivällinen + iltapala. Annos ei ole mitenkään erityisen runsas. Potilaat luulevat, että tarjottimella oleva iltapalaksi tarkoitettu jogurtti tai rahka on jälkiruoka. Sitä seuraava ruoka tulee vasta seuraavana aamuna. Osastoilla on useimmiten näkkileipää tarjolla ruokien väliajaksi, ei muuta. Jos vankipotilaalla ei ole rahaa kanttiiniostoihin, niin nälkä voi kyllä tulla.

Aikanaan myöskään vankilan keittiöltä ei tullut ruokaa kuin kaksi kertaa viikonloppuisin, mutta annokset olivat monipuolisempia ja runsaampia.

Sairaalan tarpeita ajatellen nykyinen ruokahuolto on hieman haasteellinen. Tarvitsisimme enemmän vaihtoehtoja terveydenhuollollisin syin; mm. nestemäinen, sileä sosemainen, karkea sosemainen, runsasproteiininen, proteiiniraja/annos, suolaraja/annos, erilaisia kalorirajoja/annos, kasvisruokaa, erilaisia dieettejä tutkimuksia edeltävästi ym. Diabeetikot tarvitsisivat ruokaa säännöllisin väliajoin.

Olemme omin luvuin palaveeranneet pari kertaa Leijona-cateringinkanssa (laatupoikkeamiin liittyen) ja nykyään saamme tilata sieltä hoitajien jääkaappiin joitain jogurtteja, mehukeittoja ja leipää pakkaseen, jotta meillä on jotain ruokaa millä nostattaa potilaiden liian matalaksi pudonneita verensokereita, eikä hoitajien tarvitse syötättää omia eväitään potilaille. Eli hoidollisesta näkökulmasta ruokahuolto ei ihan vastaa Vankisairaalan tarpeita. Ymmärtääkseni Vankisairaalan tarpeita ei tosin tiedusteltukaan ennen Risen tekemää ruokahuollon kilpailutusta ja sopimusta.”

Vankisairaalan ylilääkäri lausui 1.7.2022 muun muassa seuraavaa.

Myös sairaaloissa on toteutunut vankiloissa käytäntönä ollut viikonloppujen poikkeava aterioiden määrä eli yksi lämmin ateria, yhdistetty lounas-päivällinen aamiaisen ja iltapalan lisäksi. Vankisairaala on viime vuosina oltu useasti yhteydessä sekä Rikosseuraamuslaitoksen paikallisiin edustajiin että Leijona Cateringiin liittyen ruokahuollon ongelmiin. Ongelmat ovat erityisesti liittyneet dieettien puutteisiin, ruokakuljetuksiin, ruoka-annosten puuttumisiin, ruokavaunujen hygieniakysymyksiin ja myös miten yhteydenotot Leijona Cateringin kanssa parhaiten toimivat käytännössä. Ohessa on muutamia sähköpostiviestejä parilta viime vuodelta ongelmiin liittyen myös 3/21 pidetyn kokouksen muistio sekä tämän kevään reklamaatioita liittyen laitoshuoltajien tekemiin huomioihin ja kirjauksiin. Viimeinen yhteistyöpalaveri on pidetty 16.6.22 ja tarkoitus on jatkaa säännöllisiä palavereja, seuraava kokous on sovittu alustavasti lokakuulle 2022.

Nykytilanteessa näen, että edelleen ruokahuollossa on ongelmakohtia, jotka sairaalan kannalta ovat merkittäviä. Annoskoot vaihtelevat, dieetit eivät aina toteudu, tämä ongelmallinen erityisesti allergiadieettien osalta. Ongelmallisinta on tuo viikonloppu etenkin diabetespotilaiden kohdalla, joille on erityisen tärkeää säännölliset ateria-ajat. Sopimuksen alkuaikoina yhteydenotto Leijona Cateringiin oli vain Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden kautta, edistystä on, että nyt yhteydenotto tapahtuu suoraan terveydenhuollon henkilökunnan toimesta. Asiakaspalautekyselyä ei Vankisairaalan toimesta ole järjestetty.

Pitkäaikaispotilaiden kohdalla on säännönmukaisesti havaittu osastojakson aikana potilaiden painon nousevan. Tämän liittäisin siihen, että potilailla on mahdollisuus kanttiiniostojen myötä omatoimiseen ruuan laittoon.

Sairaalatoiminnan kannalta pitäisi aterioiden laatu- ja määräpoikkeamat (dieettien toteutuminen, ateriakokojen vaihtelu) saada selkeästi vähentymään ja poistaa tuo viikonlopun poikkeava ateriarytmi vastaamaan arkipäivien ateriatarjontaa.

Lisäksi Vankisairaalan **selvitykseen liitetyistä** sähköpostiviesteistä ja muistiosta käy ilmi alkuvuoden 2022 aikana tapahtuneita toistuvia ruokatoimitusten myöhästymisiä, virheitä erityisruokavalioissa ja niitä koskevissa merkinnöissä, ruoka-annosten puuttumista kokonaan sekä erilaisia elintarvikehygieniaan liittyviä ongelmia.

Vankisairaalan tarkastuksella 20.5.2022 ruokahuollosta tehtiin seuraavia havaintoja.

Potilaille tarjottavan ruoan laadussa ja määrässä on ollut ongelmia. Kävi ilmi muun muassa, että miesten osastojen yhteiskansliassa oli kaapissa ”kuivamuonaa” ja aamiaistarpeita, joita hoitajien mukaan oli jouduttu hankkimaan, koska potilaille, erityisesti erityisruokavaliota noudattaville, ei aina ollut ollut tarpeeksi ruokaa. Hoitajat kiinnittivät myös yleisesti huomiota niin ruoan määrään kuin laatuunkin ja siihen, että viikonloppuisin aamupala tulee klo 8.30 ja ainoa lämmin ateria ja iltapala tulevat klo 14.30, mitä pidettiin riittämättömänä.

3.1.2 Oikeusohjeita

Vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja (niin sanottu normaalisuusperiaate).

Vankeuslain 1 luvun 5 §:n 1 momentin ja mukaan vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Vastaavasti on säädetty tutkintavankien osalta.

Vankeuslain 7 luvun 5 §:ssä säädetään velvollisuudesta järjestää vankien ruokahuolto. Tutkintavankien osalta 7 luvun 5 §:n 1 ja 2 momenttia vastaava säännös on tutkintavankeuslain 3 luvun 4 §:ssä.

5 § Ruokahuolto

Vankien ruokahuolto on järjestettävä siten, että vangit saavat terveellisen, monipuolisen ja riittävän ravinnon.

Perusruokavaliosta poiketaan, jos se on perusteltua vangin terveyden taikka uskonnollisen tai muun perustellun vakaumuksen vuoksi.

Jos vankila ei tarjoa vangille kaikkia päivittäisiä aterioita, vangille maksetaan ruokarahaa elintarvikkeiden hankkimiseksi tai annetaan elintarvikkeet omatoimisen ruokahuollon järjestämiseksi.
(10.4.2015/393)

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut 28.2.2022 voimaan tulleen määräyksen Rikosseuraamuslaitoksen ruokahuolto ja ruokavaliot (1/004/2022). Määräyksessä todetaan muun muassa seuraavaa.

Rikosseuraamuslaitos solmi kumppanuussopimuksen ruokapalveluiden tuottamisesta Leijona Catering Oy:n kanssa 29.3.2018. Rikosseuraamuslaitoksen ruokahuollon koordinoimisesta ja kehittämisestä vastaa Rikosseuraamuslaitoksen ruokahuollon kehittämistyöryhmä.

Vankiloissa vangeille tarjotaan arkisin neljä ateriaa: aamiainen, lounas, päivällinen ja iltapala. Niinä päivinä, jolloin vankilassa ei ole varsinainen työpäivä, vangeille tarjotaan aamiainen ja yhdistetty lounas/päivällinen sekä iltapala. Vankien ruokailuajat järjestetään siten, että päivällä ruokailujen väliset ajat ovat tasaiset ja iltapalan ja aamupalan välinen aika ei ole yli 12 tuntia.

Eurooppalaisissa vankeinhoitosäännöissä, joihin Suomen valtio on sitoutunut ja jotka ovat luonteeltaan vähimmäisääntöjä, on todettu ruokahuollon järjestämisestä seuraavaa.

Ravinto

22.1 Vangeille on tarjottava ravitseva ruokavalio, jossa otetaan huomioon heidän ikänsä, terveytensä, fyysinen kuntonsa, uskontonsa, kulttuurinsa ja työnsä luonne.

22.2 Ravitsevan ruokavalion vaatimuksista mukaan lukien sen energia- ja proteiinisäältöjen vähimmäismääristä on säädettävä kansallisessa lainsäädännössä.

22.3 Ruoka on valmistettava ja tarjottava hygieenisesti.

22.4 Vangeille on tarjottava kolme ateriaa päivässä kohtuullisin väliajoin.

22.5 Vangeille on aina oltava tarjolla puhdasta juomavettä.

22.6 Lääkäri tai pätevä sairaanhoitaja voi määrätä yksittäisen vangin ruokavalion muutettavaksi, jos sille on lääketieteelliset perusteet.

Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöissä, niin sanotuissa Nelson Mandela -säännöissä, todetaan seuraavaa.

Ruoka

SÄÄNTÖ 22

1. Vankeinhoitolaitoksen on järjestettävä jokaiselle vangille tavanomaisina ruokailuaikoina ruokaa, joka on ravintoarvoltaan riittävää ylläpitämään terveyttä ja voimia, laadultaan terveellistä sekä asianmukaisesti valmistettua ja tarjoiltua.
2. Jokaisen vangin saatavilla on oltava juomavettä hänen sitä tarvitessaan.

3.1.3 Kannanotto

Vangeille ja tutkintavangeille on tarjottava terveellinen, monipuolinen, riittävä ja heidän terveydentilansa edellyttämä ravinto. Tämä koskee myös Vankiterveydenhuollon yksikön sairaalassa potilaina olevia vankeja ja tutkintavankeja.

Pidän kantelijan, Hämeenlinnan vankilan henkilökunnan sekä Vankisairaalan henkilökunnan havaintojen perusteella selvänä, että näin ei aina ole tapahtunut. Saadun selvityksen perusteella erilaisia virheitä vaikuttaa olleen melko paljon, ja osa niistä on ollut vakavia ja toistuvia. On itsestään selvää, että ruokaa tulee olla kaikkien tarpeisiin riittävästi. Kuitenkin annoksia on puuttunut ja annoskoko on ajoittain ollut pieni. On vastoin ihmisarvoisen kohtelun vaatimusta, jos ruokaa ei ole tarpeeksi. En pidä asianmukaisena sitä, että Vankisairaalan henkilökunta on joutunut kuivamuonan ja muiden vastaavien ratkaisujen avulla varautumaan tällaisiin tilanteisiin. Selvityksestä käy ilmi myös, että ruokatoimitus on voinut myöhästyä, enimmillään jopa tunnin. Pidän tätä hyvin ongelmallisena sekä potilaiden hyvinvoinnin että sairaalan toiminnan kannalta.

Erytisruokavalioita tulee noudattaa ruokahuollossa. Vankilan, Vankisairaalan ja potilaiden tulee voida luottaa siihen, että näin tapahtuu. Osa virheistä olisi ymmärtääkseni voinut olla erittäin haitallisia terveydelle, ja esimerkiksi joissakin allergiatapauksissa jopa hengelle. Selvityksestä käy ilmi muun muassa, että keliakikoiden tai muiden erityisruokavaliota noudattavien annoksia on puuttunut tai merkitty epäselvästi ja että kalattoman ruokavalion annokset ovat sisältäneet kalaa. Ateriavälit eivät aina vastanneet diabeetikoiden tarvetta.

Vankiterveydenhuollon yksiköiden sairaaloiden viikonloppujen ruokailujärjestely, joka poikkeaa muiden sairaaloiden käytännöstä siten, että tarjolla on vain yksi lämmin ateria päivässä, on ollut esillä jo Psykiatrisen vankisairaalan Turun yksikön tarkastuksella. Tarkastuspöytäkirjassa on tuolloin todettu muun muassa seuraavaa.

Sairaalan sääntöjen mukaan aamupala oli klo 8, lounas arkisin klo 11 ja päivällinen klo 15. Viikonloppuisin ruokailu oli klo 14.

- - -

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että ruokailujen väli muodostuu erittäin pitkäksi. Kun aamiainen alkaa klo 8.00, on aterioiden väli arkisin 17 tuntia ja viikonloppuisin jopa 18 tuntia. Kummankaan osaston viikko-ohjelmaan ei ole merkitty iltapalaa. Vaikuttaisi siltä, että yksikön ruokahuolto on järjestetty yhdenmukaiseksi Turun vankilan ruokahuollon kanssa jopa siinä määrin, että viikonloppuisin potilaille tarjotaan ainoastaan yksi lämmin ruoka.

- - -

Apulaisoikeusasiamies kummeksuu, miksi psykiatrisessa yksikössä ylipäänsä noudatetaan vankilan käytäntöjä ruokailuajoissa. Oikeusasiamiehen tarkastuksilla muihin psykiatrisiin sairaaloihin ei ole havaittu, että potilaiden pääaterioita olisi vähennetty viikonloppuisin. Myöskään edellä kuvatussa määräyksessä todettu siitä, että ruokaa on saatavissa harvemmin silloin, kun vangeilla ei ole työpäivää, ei apulaisoikeusasiamiehen mielestä sovellu sairaalaan. Esimerkiksi Niuvanniemen sairaalassa on tarkastuksella todettu potilailla olevan sama määrä pääaterioita viikonpäivästä riippumatta eikä ruokailujen välikään muodostu yhtä pitkäksi kuin Turun yksikössä. Lisäksi pääaterioiden väli oli yli viisi tuntia, mikä muistutti enemmän yhteiskunnassa noudatettavaa tavanomaista ateriarytmiä.

Apulaisoikeusasiamies pyysi Psykiatrisen vankisairaalan Turun yksikköä ottamaan kantaa ateriaväleihin ja kertomaan perustelut sille, miksi potilaiden aterioita on vähennetty viikonloppuisin. Lisäksi pyydettiin selvitystä yksikön iltapalakäytännöstä ja siitä, mitä iltapala sisältää.

Turun yksikön mukaan Rikosseuraamuslaitos ja Leijona Catering Oy:llä on kumppanuussopimus ruokahuollon järjestämisestä, johon Psykiatrisen sairaala on liittynyt. Rikosseuraamuslaitos on neuvotellut ruokahuollon järjestämiseen liittyvät asiat. Vankiterveydenhuolto ei ole osallistunut neuvotteluihin. Tästä johtuen yksikkö ei ole voinut antaa perusteluja viikonlopun ateriamääriin tai ateriaväleihin (EOAK/2570/2019).

Vankisairaalan selvityksen mukaan viikonloppuisin tulee aamiainen, joka on niukempi kuin aiemmin Hämeenlinnan vankilan keittiön vielä toimiessa, ja yhdistetty lounas-päivällinen, jonka kanssa samalla tarjottimella on myös iltapala.

Selvityksestä käy ilmi, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikössä ruokahuollon koordinoinnista vastaava virkamies oli lokakuussa 2020, saatuaan tiedon edellä mainitusta Psykiatrisen vankisairaalan tarkastuspöytäkirjasta, tiedustellut Vankisairaalan tarvetta useammille ruokailuille viikonloppuina. Hän esitti mahdollisena ratkaisuna lounas/päivällinen-pusseja, joissa on lämmitettävä pääruoka, johon lisätään joko kuuma vesi tai ruoka lämmitetään mikrossa. Epäselväksi jää, mitä asiassa tämän jälkeen tapahtui. Selvityksestä näkyy kuitenkin, että Vankisairaala ei ilmeisesti ole pitänyt lisäaterian järjestämistä ateriapusseja käyttäen käytännössä mahdollisena, koska sairaalassa ei ole henkilökuntaa hoitamaan kaikkien potilaiden viikonlopun lisäaterian ”valmistusta”, jota pussiruokailu edellyttää, ja jakelua.

Nyt sekä Hämeenlinnan vankila että Vankisairaala esittävät selvityksissään, että ruokahuolto ei vastaa hoidollisesti Vankisairaalan tarpeita. Hoidollisesta näkökulmasta myös viikonloppujen ja arkipyhien ruokailuiden määrä on liian vähäinen. Vankisairaalan ylläkäarin mukaan sairaalatoiminnan kannalta aterioiden määrä- ja laatupoikkeamat pitäisi saada selvästi vähentymään sekä muuttaa viikonlopun poikkeava ateriarytmi vastaaman arkipäivien ateriatarjontaa.

Minulla ei ole perusteita olla eri mieltä näistä hoidollisen tarpeen näkökulmasta esitetyistä kannanotoista. Tiedossani ei ole päteviä perusteita sille, että Vankisairaalan ateriarytmi ja aterioiden määrä poikkeaa sairaaloiden tavanomaisesta, ilmeisesti hoidolliseen tarpeeseen perustuvasta käytännöstä. Kiinnitän huomiota normaalisuusperiaatteen noudattamiseen.

Huomiotani on selvitysten pohjalta kiinnittänyt myös iltapalan mahdollinen pienuus. Iltapalan riittävä määrä ja monipuolisuus on aiemmin ollut joidenkin vankiloiden osalta esillä kanteluissa ja tarkastuspöytäkirjoissa. Nähdäkseni sen perusteella, mitä selvityksissä mainittiin iltapalasta, on perusteltua selvittää sen riittävyttä ja koostumusta tarkemmin.

En ole tämän kantelun yhteydessä tarkemmin selvittänyt ateriavälejä Vankisairaalassa. Vankisairaalaan 20.5.2022 tehtyä tarkastusta varten pyydetyistä osastojen päiväjärjestyksistä käy kuitenkin ilmi esimerkiksi seuraavaa: Osastolla 2.2 on arkisin ruokailu kello 8.30, 10.50 ja 15.45. Viikonlopun ruokailuajat ovat kello 8.30 ja 15.00. Osastolla 3.3 on arkisin aamiainen 7.30, lounas 10.50 ja päivällinen 15.45. Viikonloppuisin ruokailuajat ovat 8.30 ja 14.45.

Haluankin tuoda esiin myös aterioväleistä aiemmin esittämäni. Esimerkiksi Turun vankilan tarkastuspöytäkirjassa (EOAK/2449/2019) on todettu seuraavaa aterioväleihin ja iltapalaan liittyen: ”Ylipäätään päivän pääaterioiden, eli lounaan ja päivällisen, tarjoaminen noin neljän tunnin välein ei vastaa yhteiskunnassa yleensä noudatettavia ruokailuaikoja ja tavanomaista ateriaritmiä, kuten sen sijaan esimerkiksi varuskunnissa ja sairaaloissa noudattavat ruokailuajat yleensä vastaavat. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan on syytä kysyä, onko vangeille tarjottu lain edellyttämin tavoin terveellinen ja riittävä ravinto, jos päivän lämpimien aterioiden väli on vain noin neljä tuntia ja tämän jälkeen vangin ravintona on seuraavan 15–18 tunnin aikana vain iltapala”.

Päiväjärjestysten perusteella ruokailujen väliajat eivät Vankisairaалassakaan vaikuta olevan tasaiset, vaan aamiainen on arkisin varsin lähellä lounasta ja päivän lämpimät pääateriat ovat poikkeuksellisen lähellä toisiaan, minkä jälkeen aamiaiseen on huomattavan pitkä aika, olkoonkin, että vangeille ilmeisesti tarjotaan iltapalatarvikkeita.

Siltä osin kuin kantelija kirjoitti, että leipää ei ole ollut riittävästi, selvityksestä käy ilmi, että Vankisairaala on 16.6.2022 keskustellut asiasta Leijona Cateringin Oy:n kanssa ja leipää on luvattu lähettää jatkossa enemmän.

Rikosseuraamuslaitos on tehnyt ruokahuollon hoitamisesta sopimuksen Leijona Catering Oy:n kanssa. Vankiterveydenhuollon yksikkö tai Vankisairaala ei ole sopimusosapuoli. En pidä ainakaan tässä vaiheessa tarpeellisena tarkemmin selvittää sopimusjärjestelyä ja sopimuksen sisältöä tai hankkia selvitystä Leijona Catering Oy:ltä. Rikosseuraamuslaitos on joka tapauksessa viime kädessä aina vastuussa siitä, että ruokahuolto on järjestetty lainmukaisesti.

Selvityksestä käy ilmi, että niin Hämeenlinnan vankilan kuin Vankisairaalan henkilökunta on ollut Vankisairaalan ruokahuollon ongelmista yhteydessä Leijona Catering Oy:öön. Ilmeisesti tilanne on alkuvaiheesta joiltakin osin parantunut, mutta vuoden 2022 alkupuolta koskevien laitoshuoltajien kirjaamien havaintojen mukaan se on edelleen ollut hyvin ongelmallinen. Selvityksestä käy ilmi, että epäselvyyttä on ollut myös toimivallassa selvittää ongelmia Leijona Catering Oy:n kanssa.

Vankisairaalan ruokahuolto on saatava toimivaksi, turvalliseksi ja hoidollisia tarpeita vastaavaksi. Myös toimintamallin ongelmatilanteissa tulisi olla selvä; mikä tai mitkä tahot ovat Leijona Catering Oy:öön yhteydessä yksittäisten ongelmien ja toisaalta pidempiaikaisten kehittämistarpeiden osalta.

Pyydän Rikosseuraamuslaitosta ilmoittamaan minulle viimeistään 31.1.2023, mihin toimenpiteisiin asiassa on edellä esittämieni ongelmien ja epäkohtien poistamiseksi ryhdytty.

Selvitys- ja lausuntopyyntöni ovat koskeneet vain Vankisairaalaan. Hämeenlinnan vankilan ruokahuollosta vastaa tietääkseni sama Leijona Catering Oy:n yksikkö kuin sairaalan ruokahuollosta. Vankilan selvityksessä onkin mainittu, että saman kaltaisia havaintoja [kuin Vankisairaalassa] ruoan laadun ja määrän vaihtelevuudesta on tehty Hämeenlinnan vankilassa. Pyydän Rikosseuraamuslaitosta selvittämään asiaa myös vankilan osalta ja ilmoittamaan toimenpiteistä senkin suhteen viimeistään 31.1.2023.

3.2 Laitosmyymälä

Edellä kohdassa 2 on selostettu laitosmyymälään pääsyä koskevaa aiempaa ratkaisuni.

Hämeenlinnan vankilan selvityksen mukaan "laitosmyymälää koskeviin asioihin ei ole vielä Hämeenlinna vankilassa ryhdytty toimenpiteisiin, asia on käsittelyssä".

Otettuani kantaa laitosmyymälään pääsyyn äskettäin, ja kun Rikosseuraamuslaitoksen toimenpiteet asiassa ovat vielä kesken, en tämän kantelun yhteydessä katso olevan aihetta muuhun kuin, että lähetän tämän ratkaisuni Hämeenlinnan vankilalle, Hämeenlinnan rikosseuraamuskeskuksen johtajalle ja Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikölle.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1.3 Vankisairaalan ruokahuollosta esittämäni Hämeenlinnan vankilan, Hämeenlinnan rikosseuraamuskeskuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen ruokahuollosta vastaavan tahon tietoon toimenpiteitä varten.

Tässä tarkoituksessa lähetän niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Pyydän Rikosseuraamuslaitosta ilmoittamaan viimeistään 31.1.2023 toimenpiteistä kohdassa 3.1.3 toteamani osalta.

Lähetän päätökseni kokonaisuudessaan tiedoksi Vankiterveydenhuollon yksikön johtajalle, ja Vankisairaallalle sekä Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikölle.

Kohdassa 3.2 toteamani osalta lähetän päätöksen tiedoksi myös Hämeenlinnan vankilalle ja Hämeenlinnan rikosseuraamuskeskuksen johtajalle.